

Я. МАЙОВСЬКІ

УЧИТЕЛІ ТА УЧНІ БАЗОВИХ ШКІЛ ПРО МОТИВАЦІЮ УЧІННЯ НА УРОКАХ ТЕХНІКИ

Висвітлено результати опитування вчителів та учнів щодо мотивації навчальної діяльності на прикладі базових шкіл на території Дольношльонського воеводства Польщі. Продемонстровано, що зростання ефективності навчання, систематичності й сумлінності праці учнів значною мірою залежить від узгодженості мотивуючих дій учителя техніки та очікування учнів. Визначено такі види цих дій: заохочення, допомога, звертання уваги, похвала, покарання, нагорода, організація взаємної допомоги, підказування ідей, зауваження, подавання прикладів, показ, демонстрація, нагадування, регулювання темпу праці, об'єднання в групи, експонування досягнень учнів, оцінювання.

Ключові слова: мотиваційні дії вчителя техніки.

Я. МАЙОВСКИЙ

УЧИТЕЛЯ И УЧАЩИЕСЯ БАЗОВЫХ ШКОЛ О МОТИВАЦИИ УЧЕНИЯ НА УРОКАХ ТЕХНИКИ

Освещены результаты опроса учителей и учащихся относительно мотивации учебной деятельности на примере базовых школ на территории Дольношленского воеводства Польши. Продемонстрировано, что рост эффективности обучения, систематичности и добросовестности труда учащихся в значительной степени зависит от согласованности мотивирующих действий учителя техники и ожиданий учеников. Выделены следующие виды этих действий: поощрение, помощь, обращение внимания, похвала, наказание, награда, организация взаимной помощи, подсказка идей, замечание, подача примеров, показ, демонстрация, напоминание, регулирование темпа работы, объединение в группы, экспонирование достижений учащихся, оценивание.

Ключевые слова: мотивационные действия учителя техники.

J. MAYOVSKI

TEACHERS AND STUDENTS OF BASIC SCHOOLS OF LEARNING MOTIVATION TECHNOLOGY IN THE CLASSROOM

Elucidated results of a survey of teachers and pupils about the motivation of educational activity on the example of basic schools in Dolnoslonskoho County. Demonstrated that the growth efficiency of learning and integrity systematychnosti students work largely depends on the consistency of motivational techniques and activities teachers expectations of students. Highlighted the following types of activities: promotion, assistance, resort mind praise, punishment, reward, organization of mutual aid, prompting ideas, comments, feed samples, showing, demonstration, alarms, control the pace of labor union in the group, displaying the achievements of students, Evaluation.

Keywords: motivation of the teacher's technique.

Сучасна школа ставить високі вимоги до дітей та молоді, бо здобуття відповідної освіти є однією з багатьох умов професійного успіху молодої людини. Однак кожна дитина є іншою, для багатьох з них хороші результати в навчанні даються легко, але є й такі, для яких вивчення певного предмета завдає труднощів. Одні вчать з бажанням, інші – ні. У зв'язку з тим дуже часто вчитель задає собі чимало питань, зокрема: що зробити, щоб учні відчували потребу вивчати обраний шкільний предмет? Як їх заохотити, мобілізувати і взагалі змусити вчитися?

Чому учень вибирає один напрямок діяльності за рахунок іншого? Чому на один і той же стимул-чинник одні учні реагують так, а інші інакше?

Таких питань виникає багато, а відповіді на них дуже складні. Можна тільки припускати, що вони пов'язані із мотивами навчання, бо загальновідомим є те, що наші дії залежать від якихось спонукань, що кожна дія має свої мотиви. Отже, немає нічого дивного, що й для вчителя це є основною проблемою стосовно справи виконання шкільних обов'язків учнем. Зростання ефективності навчання, систематичності й сумлінності праці наших учнів значною мірою пов'язується із мотивами, які керують їх поведінкою. Дуже часто ми задаємо собі питання, чи застосовані нами під час уроку мотивуючі дії відповідають очікуванням наших учнів, а можливо їх думки на цю тему поділені, або вони взагалі мають іншу думку?

Мета статті – за результатами діагностичного дослідження способів мотивації учіння учнів на уроках техніки, які застосовуються в практичній діяльності базових шкіл Польщі, окреслити шляхи вдосконалення мотиваційних дій вчителя з урахуванням очікувань учнів у сфері у цій сфері.

Дослідження опитування групи вчителів техніки ми провели у вибірково визначених базових школах на території Дольношльонського воєводства.

Анкетуванням було охоплено групу з 46 учителів, більшість з них (89,13%) мала вищу магістерську освіту за напрямком, що відповідав предметові навчання, 4,35% досліджуваних мали вищу магістерську освіту за іншими напрямками, але здобули післядипломну освіту з трудового навчання. Стільки ж (4,35%) респондентів мали вищу магістерську освіту, але не мали кваліфікації для викладання техніки. Один із респондентів (2,17%) закінчив бакалаврат за напрямком «технічне виховання».

Основною передумовою у прийнятих дослідженнях [2] серед учителів була спроба отримати відповіді на хвилюючі питання:

- Чи, на Вашу думку, виникає необхідність мотивування учнів до вивчення техніки на кожному уроці?
- Які мотивуючі дії Ви застосовуєте найчастіше?
- Які з планованих дій найбільше впливають на вивчення предмета?
- Чи намагалися Ви визначити їх ефективність?
- Чи вивчення ефективності окремих мотивуючих дій може вплинути на якість навчання?

На підставі статистичного опрацювання зібраного емпіричного матеріалу можна вважати, що на думку респондентів на кожному уроці виникає необхідність мотивування учнів до вивчення предмета. Так вважає більшість анкетованих (89,13%). Учителі назвали ефективними такі види заохочувальних дій: «заохочення словом», «заохочувальна оцінка», «похвала», «додаткова престижна праця», «об'єднання в групі», «нагорода», «експонування досягнень», «покарання», «цікавинки зі світу техніки», «підвищення складності завдань», «пошук інформації», «демонстрація», «показ корисності знань», «звертання уваги».

Найчастіше (69,57%) вони називали оцінювання та похвалу, значна група (63,04%) досліджуваних називала нагороду. Інші дуже часто згадувані мотивуючі дії це: експонування досягнень учня (50,00%), що, на їх думку, є важливим мотивуючим заходом. Уваги заслуговують, вважали 43% респондентів, також цікаві, часто новаторські дидактичні засоби. Інші дії називалися рідше.

На підставі статистичних даних можемо стверджувати, що кількість знаних досліджуваних групі вчителів мотивуючих дій є, на жаль, дуже малою, оскільки респонденти в середньому називали від 3 до 5 дій.

Найчастіше з метою мотивування учня до навчання вчителі застосовують оцінку (67,39%), похвалу (52,17%) та експонування досягнень підопічних (43,48%), оскільки, на їх думку, ці дії найбільше впливають на вивчення предмета. Інші дії застосовують рідше. У середньому вчителі називають тут дуже скромно 2–3 мотивуючі дії.

На запитання: «Чи намагалися Ви визначити їх ефективність?» понад 93% учителів такої спроби не робили, бо, як вони говорять, це важке й трудомістке завдання, 6,25% досліджуваних (трое вчителів) намагалися визначити ефективність застосовуваних заходів. Усі респонденти згодні, що вивчення ефективності окремих мотивуючих дій може вплинути на якість навчання предмета «техніка». Це би спростило планування окремих методичних одиниць та зробило більш ефективним мотивування учня для вивчення цього предмета.

ТРУДОВА ПІДГОТОВКА УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ

Метою дослідження, проведеного серед учнів, була спроба вивчити їхні очікування у сфері мотивування їх до навчання на уроках техніки та вивчення думки учнів на тему мотивуючих заходів, які застосовувалися учителями на уроках.

Дослідженнями було охоплено 25 вибірково визначених учнів четвертих класів базової школи. З них 8 належали до учнів з дуже добрими успіхами з техніки, ще 8 вважалися такими, що мають хороші результати у навчанні, а 9 учнів досягли слабких результатів у вивченні вказаного предмета.

Дослідницьким інструментом послужила спеціально для цього складена анкета. Вона була опрацьована з урахуванням мотивуючих дій, які знає та застосовує в роботі досліджувана група вчителів. Завданням учня було порівняти ці дії. Результати співставлень наведені в табл. 1.

Таблиця 1

№ п/п	Мотивуючі дії, що застосовують учителі	Учні із успішністю в навчанні						Разом (N)	
		Слабкою (N=90)		Доброю (N=8)		Відмінною (N=8)			
		162	100%	144	100%	144	100%	450	100%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Заохочення	70	43,21	39	27,08	40	27,78	149	33,11
2	Порада	66	40,74	45	31,25	55	38,19	166	36,89

Продовження таблиці 1.

3	Допомога	83	51,23	54	37,50	50	34,72	187	41,56
4	Звертання уваги	66	40,74	42	29,17	36	25,00	144	32,00
5	Похвала	73	45,06	52	36,11	66	45,83	191	42,44
6	Покарання	60	37,04	47	32,64	25	17,36	132	29,33
7	Нагорода	64	39,51	65	45,14	67	46,53	196	43,56
8	Організація взаємної допомоги	74	45,68	74	51,39	92	63,89	240	53,33
9	Підказування ідей	78	48,15	73	50,69	83	57,64	234	52,00
10	Зауваження	82	50,62	67	46,53	52	36,11	201	44,67
11	Подавання прикладу	82	50,62	84	58,33	89	61,81	255	56,67
12	Показ	95	58,64	84	58,33	82	56,94	261	58,00
13	Демонстрація	94	58,02	83	57,64	97	67,36	274	60,89
14	Пригадування	87	53,70	84	58,33	71	49,31	242	53,78
15	Регулювання темпу праці	83	51,23	96	66,67	86	59,72	265	58,89
16	Об'єднання в групи	92	56,79	74	51,39	90	62,50	256	56,89
17	Актуалізація знань	87	53,70	88	61,11	85	59,03	260	57,78
18	Експонування досягнень учнів	94	58,02	102	70,83	81	56,25	277	61,56
19	Оцінювання	100	61,73	107	74,31	113	78,47	320	71,11

На підставі зібраних даних можна констатувати, що, на думку учнів, найбільш дієвими мотивуючими до навчання діями, які застосовують учителі під час уроку, є: оцінювання (71,11%), експонування досягнень учнів (61,56%), демонстрація (60,89%), показ (58,00%), регулювання темпу праці (58,89%), актуалізація знань (57,78%), об'єднання в групи (56,89%), подавання прикладів (56,67%), нагадування (53,78%), організація взаємної допомоги (53,33%) та підказування ідей (52,00%). Відзначимо, що думки всіх учнів тут подібні. Значні розходження з'являються при оцінюванні, яке для учнів з дуже доброю (78,47%) і доброю (74,31%) успішністю є дуже важливим заходом. Учні із слабшою успішністю при вивченні предмета «Техніка» також вважають, що

ТРУДОВА ПІДГОТОВКА УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ

оцінювання є суттєвим мотивуючим заходом, але значно меншою мірою (61,73%): різниця на 12, 58% стосовно учня з хорошою та на 16,74% стосовно учня з відмінною успішністю.

Учні «слабші» (51,23%) найчастіше очікують від учителя допомоги. На їх думку, дуже важливим мотивуючим заходом є звертання уваги, нагадування або покарання, а отже, дії дисциплінарного характеру.

Протилежний погляд представляють учні з дуже доброю успішністю, на думку яких заходи допоміжно-дорадчого характеру не мають істотного впливу на вивчення предмета «Техніка», а покарання як мотивуюча дія для них взагалі могла б не існувати.

У табл. 2 показано найважливіші, на думку учнів та вчителів, мотивуючі дії, що застосовуються на уроках з техніки.

Таблиця 2

Важливість мотивуючих заходів на думку респондентів

№ п/п	Мотивуюча дія	Учителі	учні
		%	%
1	2	3	4
1	Заохочення	13,04	33,11
2	Допомога	–	41,56

Продовження таблиці 2.

3	Звертання уваги	4,36	32,00
4	Похвала	69,57	42,44
5	Покарання	17,39	29,33
6	Нагорода	63,04	43,56
7	Організація взаємної допомоги	–	53,33
8	Підказування ідей	–	52,00
9	Зауваження	–	44,67
10	Подавання прикладів	17,39	56,67
11	Показ	13,04	58,00
12	Демонстрація	–	60,89
13	Нагадування	–	53,78
14	Регулювання темпу праці	–	58,89
15	Об'єднання в групи	10,87	56,89
16	Експонування досягнень учнів	50,00	61,56
17	Оцінювання	69,57	71,11

На підставі зібраних статистичних даних можна стверджувати, що тільки в двох випадках учні й учителі висловлюють схожий погляд, що оцінка як мотивуючий захід відіграє істотне значення у мотивуванні учня до вивчення предмета: (так вважає 67,57% анкетованих учителів і 71,11% учнів) та експонування досягнень учнів (так вважає 50% анкетованих учителів і 61,56% учнів). На жаль, щодо інших пропозицій думки респондентів розходяться.

Учителі частіше застосовують похвалу (69,57%) та нагороду (63,04%). Можна сказати, що їх репертуар мотивуючих заходів зводиться до нагороджування учнів, бо в певному сенсі оцінка, експонування досягнень учнів чи похвала є нагородою. На думку учнів (близько 43%), похвала й нагорода – не такі важливі мотивуючі заходи.

Учителі взагалі не називають дії допоміжно-дорадчого характеру, такі важливі для учнів із слабкою успішністю, бо, як бачимо, понад 50% з них очікує допомоги (у різних формах). Невже вчителі забули про суб'єктивне трактування учня, про індивідуалізацію процесу навчання? Вони не надають великого значення такій дії, як показ (13,04%) і демонстрація, якої взагалі не називають. Але ж саме ці дії постійно повинні бути присутніми у процесі трудового навчання, бо через унаочнення змісту навчання відбувається найбільше передання інформації й учні завдяки цьому зможуть найбільше інформації запам'ятати. Крім того, завдяки цим діям учень шляхом безпосереднього чуттєвого пізнання більше розумітиме отримувану інформацію, робитиме аналіз і синтез причин і наслідків визначеної дидактичної ситуації чи проблеми.

Іншої думки дотримуються учні, які вважають, що показ (58,00%) і демонстрація (60%) повинні бути постійним елементом освітнього процесу.

Показані в статті результати досліджень свідчать про дуже скромний запас мотивуючих дій, які знають і застосовують учителі техніки базових шкіл. У своїх діях вони обмежилися переважно нагородженням учнів. Учителі, мотивуючи учня до навчання, не роблять цього запланованим способом, бо не можна учня тільки нагороджувати, коли він, наприклад, очікує допомоги. Виникає питання: як або якою мірою учителі реалізують таку істотну для дидактичного процесу функцію, як мотивація учіння? Чи можна тут говорити про суб'єктивне трактування цього фактора учнем або необхідність індивідуалізації процесу навчання? Адже відомо, що мотиви мають дуже вагомий вплив на навчання, а основним завданням учителя під час дидактичного процесу є пробудження позитивної мотивації до навчання, тим більше, що, як видно з представлених у статті думок учнів на цю тему, вони очікують цього від учителя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baley S. Psychologia wychowawcza w zarysie. Warszawa 1960. – 198 s.
2. Frejman St. D. Czynniki determinujące wyniki pracy szkolnej młodzieży szkół średnich.[w:] *Саłożyciowa edukacja zawodowa*. 1997, s.141–148.
3. *Problemy teorii i praktyki*, pr. zb. pod red. B. Pietrulewicza, Jelenia Góra 1997. – 213 s.